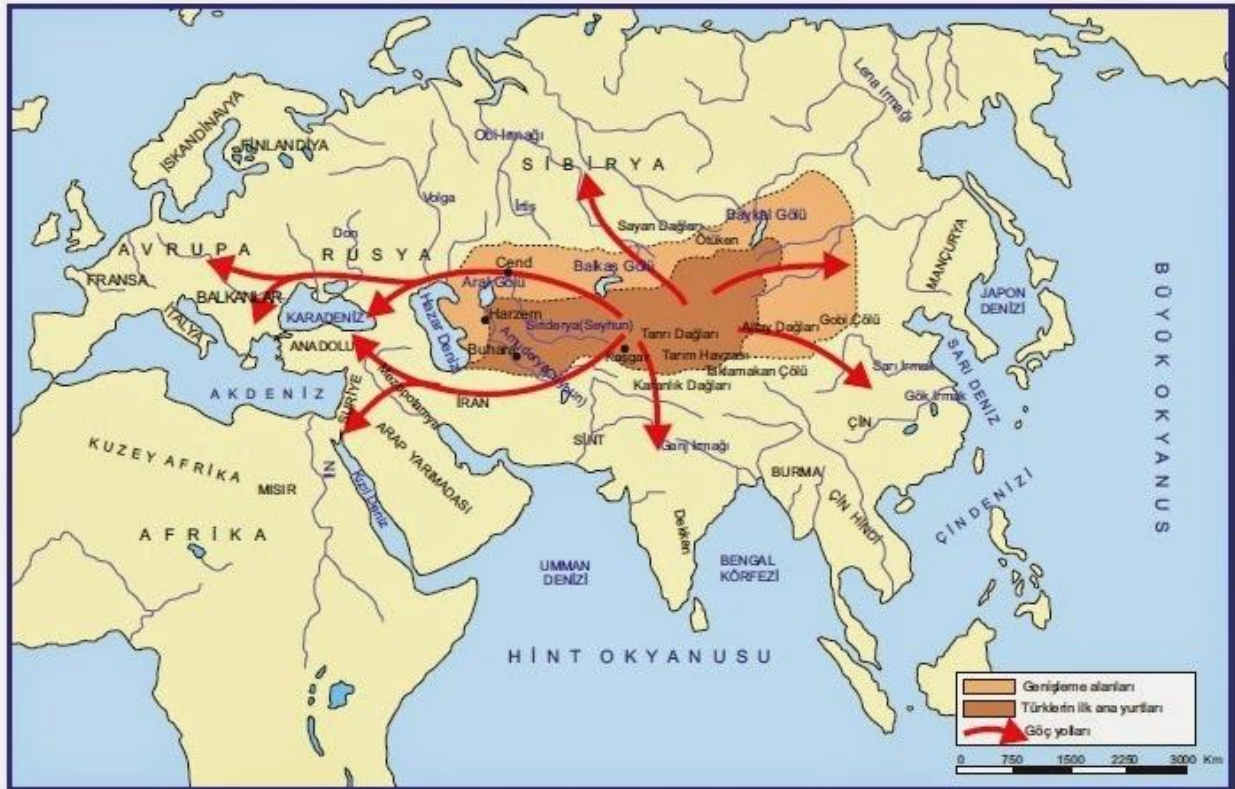

TÜRKLERİN ANA YURDU VE EN ESKİ KOMŞULARI

الموطن الأصلي للأتراك وأقدم جيرانهم

Türklerin ataları, M. Ö. 2000-1000 yılları arasında Ural dağları ile Sayan, Altay ve Tanrı dağları arasında yaşıyorlardı. Hazar denizinin kuzey doğusundan başlayıp Aral ve Balkaş göllerini de içine alarak Tanrı, Altay ve Sayan dağlarına dek uzanan bu coğrafya Avrasya'nın orta bölgesi idi. Doğuda Moğol, Tunguz ve Korelilerin ataları bulunuyordu. Batıda ise, kuzey bölgelerinde Fin ve Macarların ataları; güney bölgelerinde Arî kavimler vardı. Avrasya'nın güneyinde, doğudan batıya doğru Çinliler ile Hint-İran kavimlerinin ataları yaşıyordu. Moğol, Fin-Ugor, Hint-Avrupa ve Çin dilleriyle Türkçede görülen bazı ortaklıklar, alış verişler işte bu uzak geçmişteki komşuluğun izleridir.

Hint-Avrupalıların ana yurtları hakkında çeşitli görüşler vardır Orta Avrupa, Baltık bölgesi, Karadeniz'in kuzey batısı, Kafkasların ve Hazar'ın kuzeyi gibi Arî ana yurt görüşleri yanında Hazar'ın güney batısı ile Anadolu'yu da Hint-Avrupa ana yurdu sayanlar vardır. Aslında Hint-Avrupahların Anadolu, İran, Orta Asya ve Hindistan'a ulaşmaları M. Ö. 2000'den daha eskiye gitmez. Orta Anadolu'ya ulaşmaları M. Ö. 2000, Kuzey Hindistan'a ulaşmaları M. Ö. 1700, İran'a ulaşmaları M. Ö. 1500 kabul edilir. Bu tarihlerden önce Anadolu ve Mezopotamya'da çoğunlukla eklemeli dil konuşan kavimler yaşamıştır. Arî bir kavim olan Hititlerden önce Orta Anadolu'da bulunan Hattilerin, Doğu Anadolu'daki Hurri ve Urartuların, Mezopotamya'daki Sümerlerin dilleri eklemeli diller grubundandır. Bugün yaşayan dil aileleri içinde sadece Ural (Fin, Macar) ve Altay (Türk, Moğol, Tunguz, Kore, Japon) dilleri eklemeli yapıdadır.

Kaynak: TÜRK DİLİ TARİHİ – Prof. Dr. Ahmet B. ERCİLASUN

Türkiye Türkçesi اللغة التركية لتركيا

Türk yazı dilleri ailesinin konuşur sayısı bakımından en büyük dili Türkiye Türkçesidir. Türkiye Türkçesi Türkiye'nin yanı sıra, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde resmî dildir. Kosova'da Türklerin yoğun olduğu bazı yerel yönetimlerde belediye sınırları içinde Arnavutça ve diğer dillerle birlikte resmî dildir. Her ne kadar Türkiye Türkçesi terimi kullanılsa da Türkçe, ana dili olarak Balkanlarda Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Romanya'da; göçmen azınlık olarak başta Almanya olmak üzere, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, İsveç,

Norveç vd. Avrupa ülkelerinde, Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya'da; Arap ülkelerinden Suriye ve Irak'ta konuşulur. Rusya Federasyonu vd. Türk cumhuriyetlerinde az nüfuslu küçük azınlıklar hâlinde yaşayan Ahıska Türkleri de Türkiye Türkçesi konuşuru kabul edilir. Ahıska Türkleri, Sovyetler Birliği döneminde pasaportlarında 'Türk' yazan tek Türk topluluğuydu. Türkiye Türkçesinin coğrafi bakımdan Anadolu Türkçesi ve Rumeli Türkçesi olarak ikiye ayrılması gelenekselleşmiştir. Anadolu Türkçesi yine coğrafi ölçütlere göre, Batı Anadolu, Orta Anadolu, Ege, Karadeniz ve Doğu Anadolu ağızları olmak üzere dörde ayrılır. Türkçe devlet dili olarak Balkan dillerinin tamamını, başta söz varlığı olmak üzere, derinden etkilemiştir. Türkiye Türkçesinin temel söz varlığının büyük bir bölümünün bazen eylemler de dâhil olmak üzere Boşnakça ve Sırpçada yaşadığı söylenebilir.

TÜRKÇENİN YAŞI عمر اللغة التركية

Yeryüzündeki diller, çeşitli ölçülere göre sınılandırılmışlar ve bu sınılandırma sonucunda "dil aileleri" kavramı ortaya çıkmıştır. Hâlen tartışmalı olmakla birlikte Türkçe, UralAltay dil ailesinin Altay koluna mensup kabul edilir. Bu kabul; Türkçenin öncelikle Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japonca gibi Altay dilleri ile daha sonra da Macarca, Fince vb. Ural dilleriyle akraba olduğu anlamına gelmektedir. Bugünkü bilgilerimize göre Türkçenin Altay dillerinden ne zaman ayrılıp bağımsız bir dil olarak kullanıldığına dair kesin yargıda bulunmak mümkün değildir. İlgi çekici bir konu olan bu "yaş" meselesi üzerine bazı görüşler vardır, ancak herkesçe benimsenmiş bir tarih şimdilik söz konusu değildir. Çünkü konuyla ilgili elde bulunan bilimsel veriler, kesin bir yaş belirlemek için yeterli görülmemektedir. Türkiye'de pek çok bilim adamınca kabul edilen bir görüş; Türkçenin yaşının bugünden en az 8500 yıl geriye gittiği şeklindedir. Söz konusu olan bu süre, Türkçenin, bugün yeryüzünde yaşayan diller içerisindeki en yaşlı dillerden biri, belki de birincisi olduğunu gösterir. Bu şekilde MÖ 6500'lü yıllara tarihlenen Türkçenin ilk yazılı izlerine, MÖ 4000'li yıllarda tarih sahnesine çıkan ve insanlığa yazı yazmayı armağan eden Sümerlerden kalan tabletlerde rastlanır. İnsanlık tarihi için son derece önemli olan Sümerler, oldukça önemli ve kendilerinden sonraki bütün medeniyetleri etkileyen bir medeniyet kurmuşlar, ayrıca kültürün taşıyıcısı kabul edilen yazıyı kullanmışlar ve pek çok yazılı belge

bırakmışlardır. Sümercenin bugün yaşayan birtakım dillerle ilişkisi çok tartışılan konulardandır. Bu tartışmalara konu olan dillerden biri de Türkçedir ve bu tartışma uzun zamandır yapılmaktadır. Atatürk de bu tartışmalara ilgisiz kalmamış, 1935 yılında Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesini kurdurarak bu tür konuların araştırılmasını istemiş, büyük bir devlet adamı olarak bilim konusunu bilim kurumuna havale etmiştir.

TÜRKÇENİN TARİHİ DÖNEMLERİ عصور اللغة التركية التاريخية

1. Hun Dönemi عصر الهون

Büyük bir imparatorluk olan Hun devletinin içerisinde pek çok halk bulunmakta ve pek çok dil konuşulmaktaydı ancak devletin kurucuları ve hâkim unsuru Türklerdi. Çin yazmalarında karşılaşılan kişi, yer ve eşya adları Çincenin ses sistemine göre değiştirilerek yazıldıkları için Hun dili ile ilgili tam bilgi vermemektedir. Fakat bilim adamları Çin kaynaklarında karşılaşılan bu kelimelerin pek çoğunu Türkçe ile açıklamaktadırlar. Çin kaynaklarında, Çince söyleyişle kaydedilmiş olan iki cümle vardır ki MS 329 tarihli bu kayıt, Türkçenin şimdilik ilk cümle örneğidir. Çin kaynaklarında tespit edilen ve Hunlara ait olan bazı kelimeler şunlardır: Tengri, kut, il, törü, yabgu, ordu, sü, börü, temir, kural (silah), kapagçı (bekçi), bitigçi (yazar) vb. (Ercilasun, 2011). Görüldüğü üzere kelimeler; inanç, devlet, töre ve askerlikle ilgilidir.

2. Eski Türkçe Dönemi

عصر التركية القديمة

Türkçenin MS 5.-10. yüzyıllarını Eski Türkçe Dönemi olarak adlandırmak hemen herkesçe kabul edilmektedir. Eski Türkçe Dönemi, kendi içinde Köktürk ve Uygur dönemleri olmak üzere ikiye ayrılır. Köktürkler, Türkçenin bilinen ilk ve hacimli yazılı belgelerini bıraktıkları için kültür ve dil tarihi açısından son derece önemli bir yere sahiptirler. Orkun ırmağı kıyısında bulunan ve bengü (sonsuz) taş olarak adlandırılan granit üzerine yazılmış olan bu yazılar, 1893'te Danimarkalı bilgin V. Thomsen tarafından okunmuş, ilk yayın ise Alman asıllı Rus türkolog W. Radloff tarafından yapılmıştır.

Türklerin kendi yazdıkları belgelerle ilgili olarak sürekli yeni bilgiler ortaya çıkmakta ve yayınlar yapılmaktadır. En hacimlileri Köl Tigin, Bilge Tonyukuk ve Bilge Kağan adına dikilmiş olan bu yazıtlarla ilgili Türkiye ve Türkiye dışından pek çok bilim adamı çalışmış ve çalışmaktadır. Ayrıca sürekli değişik Türk topluluklarına ait yeni yazıtlar da bulunmaktadır. Bu yazıtlardan Tonyukuk adına dikilmiş olan 725-726 yıllarında, Köl Tigin'e ait olan 21 Ağustos 732'de, Bilge Kağan yazıtı da 24 Eylül 735'te dikilmiştir.

Eski Türkçe olarak adlandırılan dönemin ikinci yarısını ise Uygur Türklerinin meydana getirdiği zengin edebiyat ürünleri oluşturmaktadır. Köktürklerdeki geleneğe uygun olarak Uygurlarda da her ne kadar anı taşları dikme yaygınsa da Uygurlar daha çok kağıtlara yazılmış edebî ürünler bırakmışlardır. Ancak

Köktürklerdeki geleneğe uygun olarak Ötüken Uygur Kağanlığı Dönemi'nden kalma taşlara yazılmış pek çok yazıt da vardır.

Güneye göçüp küçük devletçikler kuran ve tam olarak yerleşik hayata geçen Uygurlar, bozkır hayatlarına ait pek çok gelenekten uzaklaştılar. Orhun bölgesinde yaşarken kullandıkları Orhun yazısını bırakıp dillerini çeşitli alfabelerle yazıya geçirdiler, ayrıca eski dinlerini de bırakıp Maniheizm'i, Budizm'i, Nasturilik'i, Brahmanizm'i vb. kabul edenler oldu. Bu dinlerin etkisiyle dinî bir edebiyat gelişti ve Çince, Tibetçe vb. komşu dillerden pek çok eser Uygurcaya tercüme edildi. Ağırlıklı olarak tercümeyle dayalı ve dinî bir edebiyat olan Uygur edebiyatında hayatın farklı alanlarına dair metinler de vardır. Uygurlardan günümüze yalnızca düz yazı metinler değil, şiirler de kalmıştır, bazı şair adları da günümüze ulaşmıştır.

3. Orta Türkçe Dönemi عصر اللغة التركية الوسطى

İslam dini Türkler arasında 8. yüzyıldan başlayarak yavaş yavaş yayılmaya başlar ve X. yüzyılda Karahanlı kağanı Abdülkerim Satuk Buğra Han zamanında toplu olarak din değiştirmeler, yani İslam dinini benimsemeler görülür. İslam dininin Türkler arasında hakim duruma gelmesi, dili de etkiler ve hem din değişikliğinden, hem de dilin iç bünyesindeki bazı değişimlerden dolayı Eski Türkçe döneminin kapandığı, Orta Türkçe döneminin başladığı kabul edilir. X. yüzyıldan başladığı kabul edilen bu dönem de kendi içerisinde Karahanlı ve Harezmi Türkçesi olmak üzere ikiye ayrılır.

On ikinci yüzyıl sonlarına kadar değişik coğrafi bölgelerde farklı lehçelere ayrılmış olan Türkçe tek yazı diline sahipken bu tarihten sonra birbirinden oldukça uzak coğrafyalarda üç ayrı yazı dili hâlinde gelişmeye başlamıştır. Bu yazı dilleri Kuzey (Kıpçak) Türkçesi, Doğu (Çağatay) Türkçesi ve Batı (Eski Oğuz ya da Eski Anadolu) Türkçesidir.

4. TÜRKİYE TÜRKÇESİ اللغة التركية لتركيا

Ana diller başlangıçta belirli bir coğrafyada ve sınırlı sayıda bir insan topluluğu tarafından iletişim aracı olarak kullanılırken zaman ve yer değişiklikleri bu dillerden kollar oluşmasına yol açar. Bu kollar zaman geçtikçe kendi şartlarında gelişir ve ayrıldığı kaynak dilden farklılaşmaya ve kendisi de kollar doğurmaya başlar. Türkçe bu anlatılan durumu, insanlığın henüz yazıyla izlenemeyen devirlerinde yaşamış ve çok farklı coğrafyalara dağılıp çok çeşitli kollar hâlinde yaşar duruma gelmiştir. Örnek olarak Oğuz Türkçesi, ana dilden ayrılıp kendi şartlarında gelişmiş ve Türkçenin bir lehçesini oluşturmuş, daha sonra da Oğuz

Türkçesinin Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Gagauz Türkçesi gibi kolları ortaya çıkmıştır.

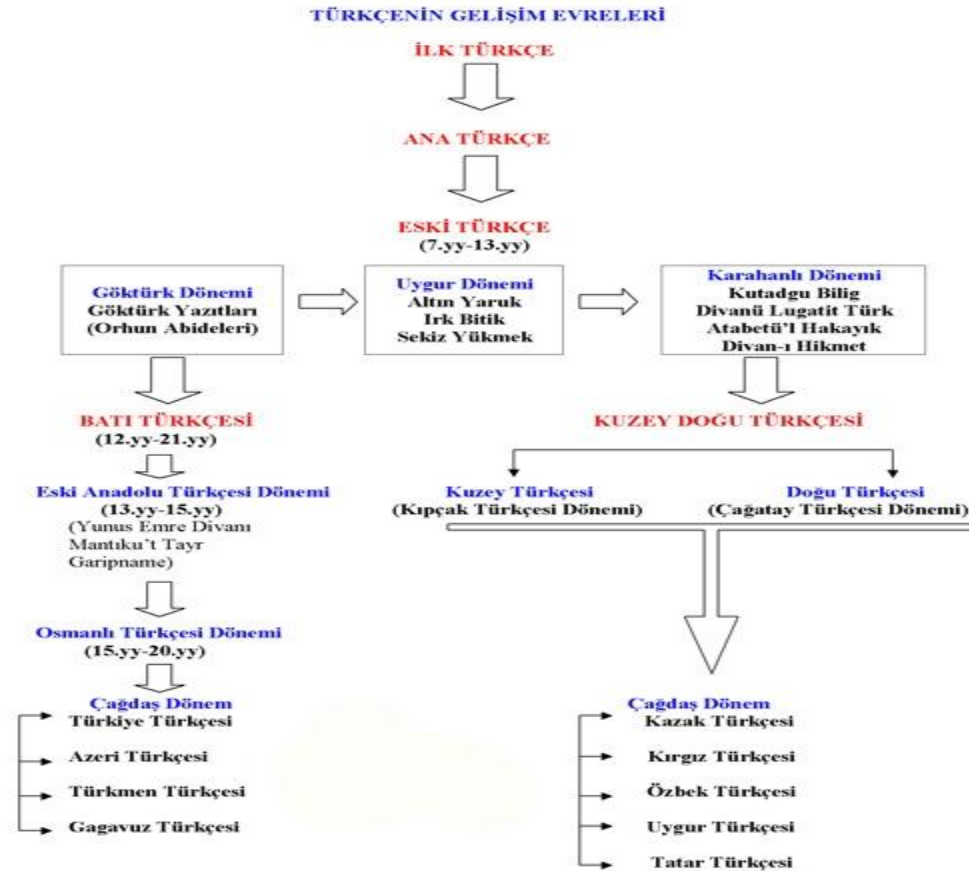
Oğuz lehçesini esas alarak Anadolu'da gelişen Türk yazı dilini birtakım tarihî dönemlere ayırmak gerekmektedir. Bunlar; XV. yüzyıl sonlarına kadar Eski Oğuz Türkçesi, XX. yüzyıl başlarına kadar Osmanlı Türkçesi ve bu tarihten sonrası da Çağdaş Türkiye Türkçesi olarak adlandırılabilir.

XVI. yüzyılda Osmanlı Türkçesi olarak adlandırılan dönem başlar. Osmanlı Türkçesi döneminde yazı dilinin yalınlığı büyük ölçüde kayboldu ve özellikle edebî dilde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar arttı. Ancak Osmanlı Türkçesiyle yazılan bütün eserler için aynı şey söylenemez. Dilin yalınlığı ya da ağırlığı yazardan yazara eserden esere farklılık gösterir. XVII. yüzyıl gerek düz yazıda gerekse şiir dilinde en ağır örneklerle karşılaştığımız zaman dilimidir. Ancak XVII. yüzyılın sonlarına doğru yavaş yavaş bir sadeleşmenin başladığı da görülür. XIX. yüzyılda yayınlanan Tanzimat Fermanı, Osmanlı toplumu için pek çok konuda dönüm noktası olarak kabul edilir. Tanzimat'ın birinci nesli olarak adlandırılan Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa, edebiyat eserlerinin hem içeriğinde hem de dilinde birtakım değişiklikler başlatırlar. Bu değişiklikler hem yazılı edebiyatın hem de eser konularının çeşitlenmesinde görülür.

5. Çağdaş Türkiye Türkçesi اللغة التركية لتركيا المعاصرة

Çağdaş Türkiye Türkçesi 1911'de Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in başlattığı "Yeni Lisan" hareketi Osmanlı Türkçesinin sonunu getirdi. Ömer Seyfettin, Genç Kalemler dergisinde yazdığı yazılarda İstanbul halkının konuşma diline dayanan yalın bir dil teklif etti ve önceleri çok büyük tepkilerle karşılaşan bu görüşler, zamanla pek çok edebiyat, bilim ve fikir adamı tarafından benimsenip kullanılmaya başlandı. Özellikle Ziya Gökalp'in de katılmasıyla "Yeni Lisan" hareketi çok güçlendi Edebiyatta millîlik ve dilde sadeleşme birkaç yıl içinde devrin bütün aydınlarınca kabul edilip uygulama alanına geçirildi. Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Aka Gündüz gibi romancılar; Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya gibi şairler eserlerini yalın bir dille yazdılar. Devrin en büyük şairi olan Yahya Kemal ve sokaktaki insanın konuşma üslubuyla şiirler yazarak günlük konuşma dilini şiire sokan Mehmet Akif de sade dili benimsediler. Tanzimat döneminde yeni yüksek okulların açılması, bazı bilim kurumlarının oluşturulması çeşitli bilim dallarıyla ilgili terimler yapılmasını gerektirmişti, bu terimler de çoğunlukla Arapça ve Farsça kelimeler kullanılarak yapılmıştı. Daha sonra bu terimler de Türkçeleştirildi.

Kaynak المصدر: T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 3178 AÇIKÖĞRETİM
FAKÜLTESİ YAYINI NO: 2069

<https://youtu.be/epZn3az1wWk>

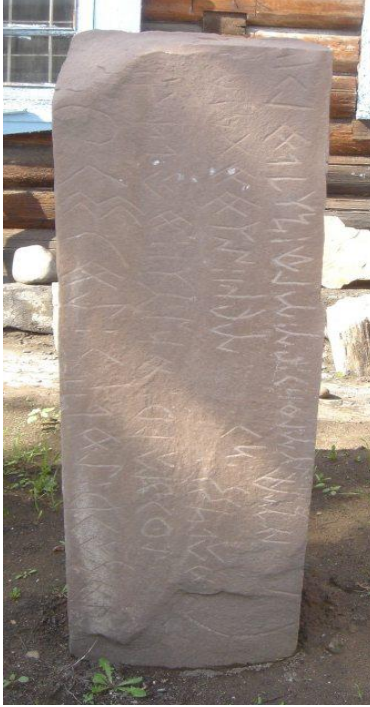
TÜRKÇENİN YAZIMINDA KULLANILAN ALFABELER

الابجدية المستخدمة في كتابة اللغة التركية

1. Köktürk Alfabeti أبجدية غوكتورك

Bugünkü bilgilerimize göre Türkçenin metinlerle izleyebildiğimiz tarihi boyunca kullandıkları ilk düzenli, kuralları yerleşmiş yazı sistemi Köktürk alfabesidir.

Göktürk yazısını taşıyan en eski belge

ÜNSÜZLER			ÜNLÜLER	
Orkun		Latin	Orkun	Latin
Kalın	İnce			
𐰀	𐰁	B	𐰂	A - E
𐰃	𐰄	D	𐰅	I - İ
𐰆	𐰇	G	𐰈	O - U
𐰉	𐰊	K	𐰋	Ö - Ü
𐰌	𐰍	L	𐰎	É
𐰏	𐰐	N	ÇİFT SESLİLER	
𐰑	𐰒	R	Orkun	Latin
𐰓	𐰔	S	𐰕	IK - K - KI
𐰖	𐰗	T	𐰘	iÇ - çİ
𐰙	𐰚	Y	𐰛	OK - UK
BÜTÜN ÜNLÜLERLE KULLANILANLAR			𐰜	ÖK - ÜK
Orkun	Latin		𐰝	LD - LT
𐰞	Ç		𐰞	NÇ
𐰟	M		𐰟	ND - NT
𐰠	P		𐰠	NG
𐰡	Ş		𐰡	NY
𐰢	Z		SÖZCÜK AYIRMA TAMGASI	
			:	

2. Mani Alfabeti الابجدية المانوية

Uygur kağanı Böğü, 762 yılında Mani dinini kabul edip halkına da kabul ettirince Mani alfabesi, bu dini benimseyen Türkler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bu alfabeyle yazılmış metinler Doğu Türkistan'da Turfan civarında bulunmuştur. Mani alfabesiyle yazılmış Türkçe metinler, genellikle dinî içeriklidir ve fazla da değildir.

4. Uygur Alfabeti

الابجدية الاويغورية

Ötüken bölgesindeki Uygurlar, bir taraan Köktürk hareriyle yazıtlar dikerek Köktürklerdeki geleneği sürdürürken diğer taraan Soğutlarla geliştirdikleri siyasî ve ticari ilişkiler sonucunda Budizm'e ve Maniheizm'e yöneliyorlardı. Dinî ilişki, yazının da değiştirilmesi sonucunu doğurdu ve Soğut yazı sistemi geliştirilerek Uygur alfabesi oluşturuldu.

Budist, Manici ve Hristiyanlığa ait metinler, mektuplar, hukuk belgeleri, yarlıklar (fermanlar), astronomi ile ilgili metinler, takvim ve tıp metinleri, Türk halk edebiyatı metinleri gibi çeşitli alanlara ait eserlerin yazıya geçirilmesinde kullanılan Uygur alfabesi, köken olarak Soğut alfabesinden türemiş olsa da kullanım alanları ve süresi dikkate alındığında bir Türk alfabesi kimliğini kazanmıştır.

Uygur alfabesi, VIII-XVII. yüzyıllar arasında Doğu Türkistan, Harezm, Altın Ordu bölgelerinden İstanbul'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada kullanılmıştır. Esasen toplam 18 haren oluşan bu alfabe de Türkçenin yazımı için son derece yetersizdir, ancak uzun bir süre büyük bir kültür birikiminin taşıyıcısı olması ona hatırı sayılır bir önem ve değer yüklemiştir.

5. Brahmi Alfabeti

الابجدية البرهمية

Daha çok Budist Uygurlar tarafından kullanılan ve Budizm'le ilgili eserler yazılan Brahmi alfabesi Hindistan kökenli bir yazı sistemidir. Din dolayısıyla kullanılan alfabelerdendir. Hintçeden Budizm ile ilgili kitapların Türkçeye tercüme edilmesi sebebiyle Uygurlara gelmiş, ancak Türkçe için kullanışlı olmadığından yaygınlaşp benimsenmemiştir. Bu yazıyla yazılıp da bugüne ulaşan çok az metin vardır.

6. Tibet Yazısı

الكتابة التيبية

Türklerle Tibetliler arasında çok eskilere giden bir ilişki olduğu Köktürk yazıtlarından anlaşılmaktadır. Türkler arasında Budizm'in yayılmasında da Tibetli misyonerler etkili olmuştur. Uygur kağanlığı döneminde Tibetlilerle ilişkilerin arttığının bir göstergesi olarak Tibet yazısının Uygurlar arasında kullanılmaya başlanması gösterilebilir. Tibet yazısı da Uygurlarca Brahmi yazısı gibi çok kullanılmamıştır.

7. Süryani Alfabeti

الابجدية السريانية

Hristiyan misyonerler Türkler arasına ikinci yüzyılda girmeye başlamışlarsa da bu dinin Türklerce kabul edilen Nasturi mezhebi VII. yüzyılda yayılmaya başlamıştır. Doğu Türkistan'ın Turfan şehri çevresinde araştırma yapan bilim adamları, bu bölgede pek çok Nasturi kilisesine rastlamışlardır. Farklı alfabelerle yazılmış olan bu dine ait metinler, daha çok bu kiliselerde bulunmuştur. Bunların içinde Estrangelo (Süryani) yazısıyla yazılmış metinler de vardır.

8. İbrani Alfabeti	الابجدية العبرية
9. Ermeni Alfabeti	الابجدية الارمنية
10. Grek Alfabeti	الابجدية اليونانية (الاغريقية)

Bu alfabe, Anadolu'da Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine bağlı Karamanlı Türkler tarafından XVIII-XX. yüzyıllar arasında kullanılmıştır. Sınırlı sayıda insan ve dar bir alanda kullanılmış olmasına rağmen Grek alfabesiyle çok sayıda eser verilmiştir. Anadolu, Suriye, Balkanlar ve Kırım'ın bazı bölgelerindeki Ortodoks Hristiyan Türkler tarafından kullanılmış olan bu yazı sistemi de din dolayısıyla gelen alfabelerdendir. Lozan antlaşmasıyla bu alfabenin kullanımı sona ermiştir.

11. Arap Alfabeti الابجدية العربية

Türklerle Müslümanların ilişkilerinin sıklaşması VIII. yüzyıl başlarına kadar gider. Müslüman tüccar kervanları, dervişler gibi İslam'ı yaymak için çabalayanların uğraşları sonucunda öncelikle Karluklar, Karahanlılar, İdil Bulgarları ve Oğuzlar arasında yayılan İslamiyet, Türklerin en uzun süreyle kullanacağı alfabeyi de beraberinde getirmiştir. Bu alfabe bir müddet Uygur alfabesiyle birarada kullanılmıştır. İlk İslami eserler olan Kutadgu Bilig, Divânü Lügatî't-Türk, Atabetü'l-Hakayık gibi Türkçenin önemli eserlerinin yazarlarının elinden çıkan nüshaları günümüze ulaşmadığı için Uygur mu yoksa Arap alfabesiyle mi yazıldıkları konusu tartışmalıdır. Ancak zaman ilerledikçe Arap alfabesinin kullanımı yaygınlaşmış ve gittikçe bu alfabe Türklerin en yaygın ve en uzun süreli kullandıkları alfabe konumuna yükselmiştir. Arap alfabesi Türkler arasında İslamiyet'in kabul edilmesinden XIX. yüzyıla kadar geleneksel şekliyle kullanılmıştır. XIX. yüzyıldan başlayarak bu alfabenin Türkçenin yazımında yetersiz olduğu yazılmaya başlanmış, özellikle ünlüleri göstermekte kullanılan harf ve işaretlerin eksikliği en çok eleştirilen yön olmuştur. Çeşitli devletlerin egemenliğinde yaşayan ve Arap alfabesini kullanan Türk aydınları özellikle XIX. yüzyılın sonlarıyla XX. yüzyılın

başlarında alfabenin düzeltilmesi ve Türkçeye daha uygun bir duruma getirilmesi konusunda teklerde bulunmuşlardır.

Türkçenin yazımında dünyanın çeşitli ülkelerinde bugün de kullanılan alfabelerden biri de Arap alfabesidir. Özellikle İslam coğrafyasında İran, Irak, Suriye, Afganistan gibi ülkelerde yaşayan ve ana dilleri olan Türkçeyi okuyup yazma imkanına sahip olan Türk toplulukları, dillerinin yazımında Arap alfabesini kullanırlar. Çin hakimiyetindeki Doğu Türkistan (Sincan Uygur Özerk Bölgesi) olarak adlandırılan ve Orta Asya Türk cumhuriyetlerine sınır olan bölgedeki büyük çoğunluğunu Uygurların oluşturduğu Türk halkları da kendi lehçelerini Arap alfabesiyle yazmaya devam etmektedirler.

12. Kiril Alfabeti

الابجدية الكريلية

En eski Slav kitaplarının yazıldığı iki alfabaden biri olan Kiril alfabesi, IX. yüzyılda oluşturulmuştur. Bu alfabenin Rus topraklarına girmesi 9. yüzyıl ortalarında başlar. X. yüzyılda Hristiyanlığın Ruslar arasında kabul görmesi, Kuzey Karadeniz ile bütün Sibiry ve Orta Asya'nın da kaderini belirler. Rusların bu dini kabul etmelerinin önemli sonuçlarından biri alfabe ve yazı diline kavuşmalarıdır. Önceleri küçük şehir devletleri halinde yaşayan Ruslar, Altın Ordu'nun yıkılışı ile beraber siyasî bir güç olmaya ve Türk topraklarında yayılmaya başlamıştır. Rusların yayılmacı politikaları sonucunda Rus olmayan pek çok halk Hristiyanlaştırılmış ve zamanla da Ruslaşmışlardır. Bu durumdan en çok etkilenenler ise hiç şüphesiz o coğrafyanın eski yerleşikleri olan Türk halkları olmuştur.

Bugün Rusya federasyonu içerisinde yaşayan bütün Türk halklarıyla Kazakistan ve Kırgızistan Kiril alfabesini kullanmaya devam etmektedirler.

Asal Sesler Tablosu

Asal Sesler Tablosu																																											
Latinize	A	Ă	Ä	Ė	E	B	C	Ç	J	D	Đ	F	G	Ğ	Ġ	H	Ĥ	X	I	İ	K	Q	L	Ł	M	N	Ń	Ń	O	Ö	P	R	S	Š	Ş	Ț	T	U	Ü	V	W	Y	Ž
Türkçe	A	-	-	-	E	B	C	Ç	J	D	-	F	G	Ğ	-	H	-	-	I	İ	K	-	-	L	-	M	N	-	-	O	Ö	P	R	S	-	Ş	-	T	U	Ü	V	-	Y
Arapça	أ	ع	ء	أ	ب	ج	چ	د	ژ	ذ	ڤ	ف	غ	غ	غ	ح	خ	ا	ك	و	ق	ل	ل	م	ن	غ	ه	و	ز	ر	پ	س	ث	ش	ض	ط	أ	ت	و	ي	ي		
Kiril	A	Ă	Ө	Е	Б	Ж	Ч	Д	З	Ф	Г	Г	Г	Һ	Х	Х	Ы	И	К	Қ	К	Л	Л	М	Н	Ң	Ь	О	Ө	П	Р	С	Ç	Ш	Ц	Т	У	У	В	Ў	Й	З	

13. Latin Alfabeti الابدية اللاتينية

Latin alfabetinin Grek alfabetinden doğduğu kabul edilmektedir. Bu alfabe, Türkçenin yazılmasında çeşitli coğrafyalarda XIV. yüzyıldan beri kullanılmaktadır. Türklerin kendi dillerini bu alfabeyle yazmalarına ise XX. yüzyıl başlarından itibaren rastlanır. Yukarıda da belirtildiği gibi 1926'da Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de bir Türkoloji Kongresi toplanır ve bu toplantıya pek çok Türk halkından temsilci katılır ve burada bütün Türklerin Latin harerine geçmesi yönünde bir tavsiye kararı alınır. Türk Cumhuriyet ve topluluklarının hemen hepsinde bu tavsiyeye uyulmuş ve Latin asıllı alfabeler kabul edilerek karar uygulanmıştır. Yaklaşık sekiz-on yıl ortak yazı kullanılmış, ancak 1938'den başlayarak Sovyet coğrafyasında Türkler, zorunlu bir şekilde Kiril alfabetine geçirilmiştir.

Osmanlı basınında özellikle XX. yüzyılın başlarında Latin alfabetinin taraarları ve karşıtlarının büyük bir tartışmaya giriştikleri görülür. Birinci dünya savaşı yıllarında duraklayan bu tartışmalar, kurtuluş savaşının hemen ardından yeniden alevlenmiştir. 1926- 1927 yıllarında basında alfabe değışikliği ile ilgili pek çok yazı yayınlanır ve 1927'de alfabe değışikliği kararı alınır ve bu kararın uygulanması 1 Kasım 1928 tarihinde çıkarılan kanunla olur. Bu kararın alınmasında ve uygulanmasında elbette Bakü Kurultayında alınan karar da etkili olmuştur çünkü o Kurultaya Türkiye'den de temsilciler katılmış ve kararlar birlikte verilmiştir.

<https://youtu.be/BnE7pVebxNs>

İstiklal Marşı (Türkiye'nin Milli Marşı)

نشيد الاستقلال (النشيد الوطني التركي)

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.
Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.
Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.
Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imânı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?
Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.
Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak, toprağı sıksan şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.
Ruhumun senden, İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!
Bu ezanlar-ki şehâdetleri dînin temeliEbedî yurdumun üstünde benim inlemeli
O zaman vecd ile bin secde eder –varsa- taşım;
Her cer'hamdan, İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır rûh-i mücerred gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek Arş'a değer, belki başım.
Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

MEHMET AKİF ERSOY

<https://youtu.be/be4U1LSaa9I>

آبونه شرائطی

پوز نسخه می ۲۵۰ فروش
الی > ۱۲۰
بهر نسخه می ۱۰۰ پاره در

جهریده رسمی

پازار ایرتسی

۱۱ رجب ۱۳۳۹

۲۱ مارت ۱۳۳۷

تاریخ تأسیس

۷ تشرین اول ۱۳۳۶

نومروسی: ۷ تورکیا بویوک ملت مجلسی سکومتک رسمی غزته سی ولوب شه یلک هفته در بر دقعه نشر اولنور . سنه : ۹

استقلال مارشی

۶
باسدیفک برلری ، « طوبراق ؟ » دیه رلیکجه ، طانی :
دوشون آلتندکی بیکلرجه کفتمز یاقانی ،
سن شهید اوغلو سک . ایچیتمه ، یازقندر ، آماکی :
ورمه ، دنیا یاری آله کده ، بو جنت وطنی .

۷
کیم بو جنت وطنک اوهرینه اولماز که قدا ؟
شهیدا ، فیتقبره حق ، طوبرانی صرکه شهیدا :
جانی ، جانانی ، بشون واریمی آلمین ده خدا ،
ایتمه سین تک وطنمده بی دنیا ده جدا .

۸
روحک سندن ، الهی ، شودر آنجاق ملی ،
دکمه سین معبدیک کوکته نامحرم ای .
بو اذانلر - که شهادتبری دسک نیلی -
ابدی یوردیک اوستنده بتم ایکله لی .

۹
اوزما ، وجد ایله بیک سجده ایدر - وار - طائم ،
هر جریحه بدن ، الهی ، پوشاقوب قالی باشم ،
فتقبر روح مجرد کیم بردن نتم ؟
او زمان بو کله رک حرشه دکر بلکه باشم .

۱۰
دالانلان سنده شفقار کیم ای شانی هلال !
اولسون کرتیق دوکوان قانلریک هیبی حلال .
ابدیا سکا بوق ، صرقه بوق اشم حلال :
حقیدر ، حر یاشامش ، بارانمک حریت ؟
حقیدر ، - قه طایان ، ملتک استقلال .

قبول تاریخی : ۱۲ مارت ۱۳۳۷ محمد عاکف

۱
قورقا ، سونمز بو شفقارده یوزمن آل سنجاق ؟
سومعدن یوردیک اوستنده تومن اک صوک اوجاق -
اوشم ملتک بیلدیزیدن ، پارلایچی ،
او بندر ، اوشم ملتکدر آنجاق .

۲
چایما ، قربان اولام ، چهره کی ای نازلی حلال
قهرمان عرقه بر کول ! نه بو شدت ، بو جلال ؟
سکا اولماز دوکوان قانلریز صوکره حلال . .
حقیدر ، حقه طایان ، ملتک استقلال .

۳
بن ازلدن بریدر حر یاشادم ، حر یاشارم
هانکی جیلدین بکا زنجیر اورمجه قش ؟ شاشارم :
کوکرمش سل کیم ؟ بزدیمی جیکتر آشارم ؟
بیرتارم طاشغری ، انکیلره صیدام ، طاشارم .

۴
ضربک آقانی سارمشه چلیک زرهل دیوار ،
بتم یمان طولو کوکیم کیم سر سدم وار .
اولسون ، قورقا ! ناصل بویله بر ایمانی بوغار ،
« مدنیت ! » دبدیک تک دیتی قلش جانوار ؟

۵
آرقداش یوردیه ! آلیقارلری اوغراتمه ، ساقین
سیر ایت کوکده کی ، طورسون بو حراسزجه آقین .
طوغه جقدر سکا وعد ایتدیکی کونلر حقیق . .
کیم بیلر بلکه یارین . . بلکه یاریندزه یاقین .

Türkiye'deki yörelere göre müzik tarzları:

أنواع الموسيقى حسب المناطق في تركيا:

1. Trakya müziği

موسیقی تراقیا

<https://youtu.be/fC8m-EzZ1qU>
<https://youtu.be/wZ0Ht UE5og>
<https://youtu.be/LGJXtSHltQk>
<https://youtu.be/IREMfbQuad4>

2. Karadeniz müziği

موسيقى البحر الاسود

<https://youtu.be/mXx6h1B3mY8>

<https://youtu.be/VtyTLni5gu0>
https://youtu.be/_8metNJdZJg
<https://youtu.be/62vDI5dWl8g>

3. Akdeniz müziği

موسيقى البحر الابيض

<https://youtu.be/ClkhD3wMiQE>
<https://youtu.be/g9Mw0Rqkbs>

4. Ege müziği

موسيقى ايجة

<https://youtu.be/IPjEaiFjgO0>
<https://youtu.be/xR92LrtM7no>

5. Marmara müziği

موسيقى مرمره

<https://youtu.be/KGhrUy9b7kk>
<https://youtu.be/LFgwPVVHUyE>
https://youtu.be/hOMbidFF_Nw

6. Doğu Anadolu müziği

موسيقى شرق الاناضول

<https://youtu.be/-HB3g4yKPf0>
<https://youtu.be/xU58C8X8-wM>
<https://youtu.be/eYZOmO31gYE>

7. Güneydoğu Anadolu müziği
موسيقى جنوب شرقي الاناضول

<https://youtu.be/l47LxsMFwdo>
<https://youtu.be/MdgovPqFWAw>
<https://youtu.be/SwodWS Px0>

8. İç Anadolu müziği
موسيقى وسط الاناضول

<https://youtu.be/u7Aau MPGpo>
<https://youtu.be/FUB Gq6TFil>
<https://youtu.be/TwtIT-snVBA>

ESKİ TÜRK EDEBİYATI

الأدب التركي القديم

Eski Türk Edebiyatının Tarifi

تعريف الأدب التركي القديم

Eski Türk edebiyatı, teorik ve estetik esaslarını İslâm kültüründen alır. Arap ve Fars edebiyatlarının kuvvetli tesiri altında şekillenen müşterek İslâm medeniyetinin son yaratıcı hamlesidir (Tanpınar, 1997: 1). Özellikle Fars edebiyatını büyük ölçüde kendisine örnek almıştır. Bu edebiyat geleneği XIII. asrın sonlarından başlayıp XIX. asrın ikinci yarısına kadar takriben altı asır süreyle varlığını devam ettirmiştir. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin yoğun biçimde yer aldığı bir söz varlığına sahiptir.

Adlandırma التسمية

Batı tesiri altında yeni bir edebiyat doğmasıyla beraber bu edebiyata yönelik muhtelif adlar tavsiye edilmiş ve kullanılmıştır. Başlangıçta Batı tesirindeki yeni edebiyattan (edebiyât-ı cedîde) ayırmak maksadıyla edebiyât-ı kadîme, şî'r-i kudemâ tabirleri kullanılmıştır. Sonraki dönemlerde ise bu edebiyata karşı olumsuz bakış açısını yansıtan adlar verilmiştir. Bunlar; havas edebiyatı, saray edebiyatı, enderun edebiyatı, medrese edebiyatı, ümmet edebiyatı, ümmet çağı edebiyatı, skolastik edebiyat, yüksek zümre edebiyatı, Osmanlı edebiyatı gibi isimlerdir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Ali Canip ve Ömer Seyfettin “dîvân edebiyatı” ismini kullanmaya başlamışlardır. Bu adlandırma diğerlerine göre daha çok yaygınlık kazanmıştır. Önceleri olumsuz bir bakış açısıyla kullanılan bu tabir, zamanla olumsuz vurgusunu kaybetmiştir. Ancak “dîvân edebiyatı” tabiri hangi düşünceyle kullanılmış olursa olsun, birçok edebî türde eser verilmiş bir geleneği tarif etmekte yetersizdir. “eski Türk edebiyatı” ifadesi ise farklı edebî gelenekleri de kapsayan bir tabir olması sebebiyle eleştirilmiştir. Yukarıda zikredilen isimlere ilâveten, klasik edebiyat, klasik Türk edebiyatı kavramları da kullanılmıştır. Batılı anlamda klasik tanımına uymadığı için eleştiriler yapılsa da bu tabir son dönemde daha çok tercih edilmeye başlanmıştır (Akün, 2013: 15-21).

Karahanlı Dönemi Türk Edebiyatı الأدب التركي في العصر القراخاني

Türklerin İslâmlaşma süreci 751 yılında Talas savaşıyla başlamış, 920 yılında Karahanlı Sultanı Satuk Buğra Han’ın İslâmiyeti kabulüyle birlikte bu süreç hız kazanmış ve çeşitli Türk boyları kitleler hâlinde Müslüman olmaya başlamıştır. Bu

dönemden sonra İslam kültürünün şekillendirdiği bir edebiyat ve sanat anlayışı ortaya çıkmış ve günden güne gelişmiştir.

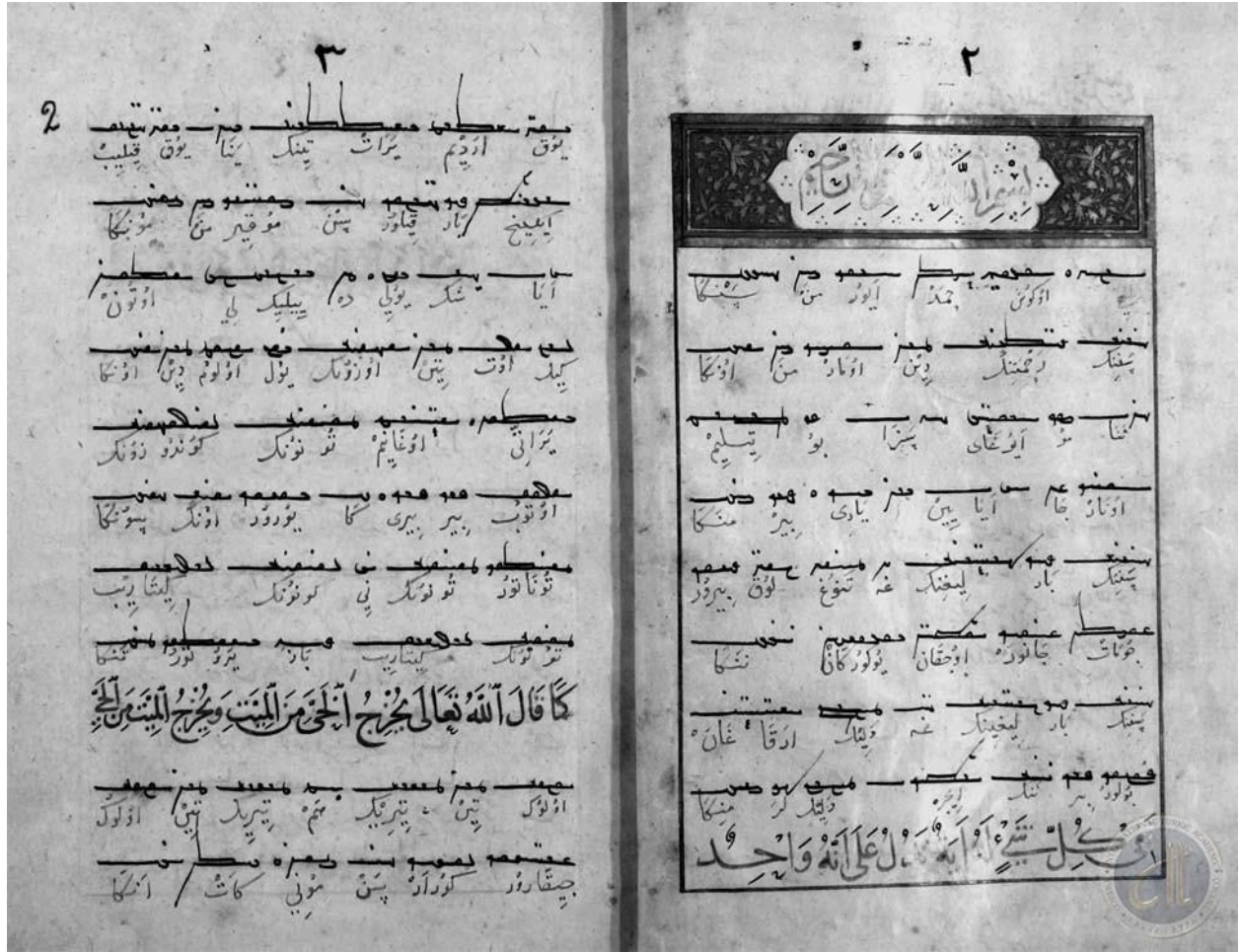
Kutadgu Bilig

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الحمد لله الذي هدانا لهذا
الذي كنا لنهتدي لہ
ما كنا لنهتدي لہ
ما كنا لنهتدي لہ

وہو ۱۵
۲۰
۲۵
۳۰
۳۵
۴۰
۴۵
۵۰
۵۵
۶۰
۶۵
۷۰
۷۵
۸۰
۸۵
۹۰
۹۵
۱۰۰
۱۰۵
۱۱۰
۱۱۵
۱۲۰
۱۲۵
۱۳۰
۱۳۵
۱۴۰
۱۴۵
۱۵۰
۱۵۵
۱۶۰
۱۶۵
۱۷۰
۱۷۵
۱۸۰
۱۸۵
۱۹۰
۱۹۵
۲۰۰
۲۰۵
۲۱۰
۲۱۵
۲۲۰
۲۲۵
۲۳۰
۲۳۵
۲۴۰
۲۴۵
۲۵۰
۲۵۵
۲۶۰
۲۶۵
۲۷۰
۲۷۵
۲۸۰
۲۸۵
۲۹۰
۲۹۵
۳۰۰
۳۰۵
۳۱۰
۳۱۵
۳۲۰
۳۲۵
۳۳۰
۳۳۵
۳۴۰
۳۴۵
۳۵۰
۳۵۵
۳۶۰
۳۶۵
۳۷۰
۳۷۵
۳۸۰
۳۸۵
۳۹۰
۳۹۵
۴۰۰
۴۰۵
۴۱۰
۴۱۵
۴۲۰
۴۲۵
۴۳۰
۴۳۵
۴۴۰
۴۴۵
۴۵۰
۴۵۵
۴۶۰
۴۶۵
۴۷۰
۴۷۵
۴۸۰
۴۸۵
۴۹۰
۴۹۵
۵۰۰
۵۰۵
۵۱۰
۵۱۵
۵۲۰
۵۲۵
۵۳۰
۵۳۵
۵۴۰
۵۴۵
۵۵۰
۵۵۵
۵۶۰
۵۶۵
۵۷۰
۵۷۵
۵۸۰
۵۸۵
۵۹۰
۵۹۵
۶۰۰
۶۰۵
۶۱۰
۶۱۵
۶۲۰
۶۲۵
۶۳۰
۶۳۵
۶۴۰
۶۴۵
۶۵۰
۶۵۵
۶۶۰
۶۶۵
۶۷۰
۶۷۵
۶۸۰
۶۸۵
۶۹۰
۶۹۵
۷۰۰
۷۰۵
۷۱۰
۷۱۵
۷۲۰
۷۲۵
۷۳۰
۷۳۵
۷۴۰
۷۴۵
۷۵۰
۷۵۵
۷۶۰
۷۶۵
۷۷۰
۷۷۵
۷۸۰
۷۸۵
۷۹۰
۷۹۵
۸۰۰
۸۰۵
۸۱۰
۸۱۵
۸۲۰
۸۲۵
۸۳۰
۸۳۵
۸۴۰
۸۴۵
۸۵۰
۸۵۵
۸۶۰
۸۶۵
۸۷۰
۸۷۵
۸۸۰
۸۸۵
۸۹۰
۸۹۵
۹۰۰
۹۰۵
۹۱۰
۹۱۵
۹۲۰
۹۲۵
۹۳۰
۹۳۵
۹۴۰
۹۴۵
۹۵۰
۹۵۵
۹۶۰
۹۶۵
۹۷۰
۹۷۵
۹۸۰
۹۸۵
۹۹۰
۹۹۵
۱۰۰۰

Balasagunlu Yusuf Has Hacip tarafından 1069 yılında yazılmış ve Karahanlı hakanı Tabgaç Buğra Han'a sunulmuştur. Eser mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmıştır. 6645 beyitten oluşmaktadır. Aruz vezninin fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül kalıbıyla yazılmıştır. Siyâset-nâme türünde didaktik bir eserdir.

Dîvân-ı Lugâtî't-Türk

Edip Ahmet Yüknêî tarafından yazılmıştır. Kötü ve iyi huyları, bunların zararlarını ve yararlarını tanıtmaya çalışan didaktik bir eserdir. Yazılış tarihi belli bilinmeyen eserin XII. yüzyılın başlarında yazıldığı sanılmaktadır. Eserde, Kutadgu Bilig'e kıyasla, Arapça ve Farsça kelime sayısı daha fazladır.

Diğer Eserler أعمال أخرى

Yukarıda zikredilen eserler haricinde XI-XIII. yüzyıllar arası Orta Asya'da yazılan eserler arasında Tezkire-i Satuk Buğra Han, Zemahşerî'nin Mukaddimetü'l-Edeb adlı eseri, Fahreddin Mübarekşah'ın Şecere-i Ensâb adlı eseri sayılabilir. Tezkire-i Satuk Buğra Han; Karahanlı sultanlarının, özellikle Satuk Buğra Han'ın, başlarından geçen hadiselerin anlatıldığı menkıbevî bir eserdir. Zemahşerî'nin kaleme aldığı

Mukaddimetü'l-Edeb; Arapça bilmeyenlere Arapça bilmek maksadıyla yazılmıştır. Şecere-i Ensâb ise Peygamberimizden başlayarak önemli kişilerin soy ağaçlarının aktarıldığı bir eserdir.

XIII. YÜZYILDA ANADOLU'DA GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

الأدب التركي الذي نشأ في الأناضول في القرن الثالث عشر

XI. yüzyılda Anadolu'ya doğru Türk akınları başlamış ve 1071 Malazgirt zaferiyle Türklerin bu coğrafyadaki varlığı pekişmiştir. Fakat 1248 yılında Anadolu Selçuklu Devleti Moğollar karşısında bir mağlubiyet almış ve Anadolu'da karşıklıklar ve kargaşa baş göstermiştir. Yaşanan bu olumsuzluklardan bunalan halk dîne yönelmiş ve teselliyi tasavvufta aramıştır. Bu dönemde bir kültür merkezi hâline gelen Tekkeler etrafında kendine has bir edebiyat gelişmeye başlamıştır. Dönemin siyasi koşullarından dolayı XII. yüzyılda eser verilemediği görülmektedir. XIII. yüzyıla gelindiğinde ise Hacı Bektaş-ı Veli, Mevlâna ve Sultan Veled gibi mutasavvıf şairler hem halkı irşad etmiş hem de bu yönde eserler vermişlerdir. Ancak bu eserler büyük çoğunlukla Arapça ve Farsçadır. Bunlar arasında Türkçenin varlığı Mevlâna'nın kaleme aldığı birkaç mülemma ve Sultan Veled'in az sayıda Türkçe şiirinden ibarettir. Bu dönemde Türkçe eser veren en önemli şahsiyet, yine bir mutasavvıf olan, Yunus Emre'dir. Türkçenin bir edebiyat dili olarak gelişmesinde büyük önemi olmasına ve bazı şeklî benzerliklere rağmen Yunus Emre'nin şiirlerini divan şiiri geleneği içinde değerlendirmek zordur (Bilkan, 2013: 21). Merkezî otoritenin zayıfladığı bu dönemde beylikler siyasi etkinliklerini artırmışlardır. Buna bağlı olarak beyliklerin başkenti konumundaki şehirler aynı zamanda ilim ve sanat merkezi hâline gelmişlerdir. Bu yüzyıl tekkeler ve medreseler etrafında yeni bir toplumun zihnen ve ruhen mayalandığı bir asır olmuştur. Türkçenin edebiyat dili olarak son derece sınırlı bir varlık gösterdiği bu dönem, bir hazırlık safhası olarak görülebilir.

Hacı Bektaş-ı Velî

حاجى بكتاش والى

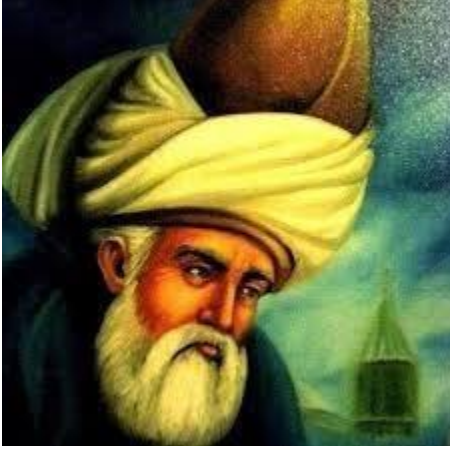

Horasan'dan Anadolu'ya gelen dervişlerdendir. Yesevîlik ile Kalenderîliğin karışımı olan Haydarîlik geleneğine mensuptur. Anadolu'ya geldikten sonra Bâbâîlerin lideri Baba İlyas'a intisap etmiştir. Ancak Bâbâî isyanına katılmadığı rivayet edilmektedir. Kendi yaşadığı dönemde pek tanınmayan Hacı Bektaş'ın şöhreti zamanla yayılmış ve menkabevî-mitolojik bir şahsiyete dönüşmüştür. İsminin duyulmasında ve kutsiyet kazanmasında Abdal Mûsâ'nın önemli rolü olmuştur (Ocak, 1996: 455-458). Yeniçeri Ocağının pîri kabul edilir. Hayatı hakkındaki bilgiler büyük ölçüde Velâyet-nâme-i Hacı Bektaş-ı Velî adlı esere dayanır. 1271 yılında vefat ettiği tahmin edilmektedir. Hacı Bektaş-ı Velî'ye nispet edilen birçok eser vardır. Bunlar; Makâlât, Kitâbü'l-Fevâid, Nesâyih-i Hacı Bektaş-ı Velî, Tefsîr-i Fâtihâ, Şathiyye, Şerh-i Besmele'dir. Ancak Makâlât da dâhil olmak üzere söz konusu eserlerin hiçbirinin onun tarafından yazıldığı ilmî olarak ispat edilememiştir.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî

مولانا جلال الدين الرومي

(1207-1273)

Belh'te d yaya gelmiş ünlü mutasavvıf,  lim ve şairdir. Belh'in tanınmış  limlerinden olan babası Bahaeddin Veleğ, Moğol istilasından kısa bir süre evvel Belh'ten ayrılmıştır.  nce İran'a gelmiş, ardından Hicaz ve şam'a gittikten sonra Anadolu'ya yerleşmiştir. Başta babası olmak üzere çeşitli  limlerden ders alan Mevlânâ 1244 tarihinde şems ile tanışmıştır. Mevlânâ'nın şems ile dostluğu şairin ruh ve zihin dünyasında büyük bir iz bırakmıştır. Mevlânâ'nın; Mesnevî, Dîvân-ı Keb r, Fîhi M  F h, Mec lis-i Seb'a, Mektûbât adlı eserleri vardır. Mevlânâ,

şiiirlerinde birçok Türkçe kelime kullanmıştır. Ayrıca Türkçe – Farsça mülemmâ beyitleri mevcuttur. Ancak başlı başına Türkçe bir şiiri bulunmaz. Mevlânâ'nın en önenmli eserleri olan Mesnevî ve Dîvân manzum, diğerleri mensurdur. Dîvân'ında Şems, Selâhaddîn (Selâhaddîn-i Zerkûb), Hüsâmeddîn Çelebi ve Hâmuş mahlaslarını kullanır. Mesnevî, tasavvufî düşüncenin esaslarının hikâye ve temsillerle anlatıldığı bir eserdir. Fîhi Mâ Fîh, Mevlânâ'nın sohbetlerinin derlendiği bir eserdir. Mecâlis-i Seb'a, Mevlânâ'nın vaaz ve sohbetlerinden oluşmaktadır. Mektûbât ise Mevlânâ'nın başta devlet idarecileri olmak üzere çeşitli kimselere gönderdiği mektuplardan oluşur.

1. Mâhest nemîdânem Hurşîd-i ruhet yâ ne
Bu ayrılık oduna nice ciğerim yâne
2. Mürdem zi firâk-i tû merdüm ki heme dânen
Aşk odu nihân olmaz yanar düşücek cân
3. Sevdâ-i ruh-i Leylî şûd hâsıl-ı mâ haylî
Mecnûn bigi vâveyli oldum yine dîvâne
4. Sad tîr zened ber dil ân Türk-i kemân ebrû
Fitneli elâ gözler çün uykudan uyane
5. Ey Şâh Şucâeddin Şems ül hak-i Tebrîzî
Rahmetinden eğer n'ola bize bir katre dâne

Tercümesi ترجمتها

1. Senin yanağının güneşi ay mıdır, değil midir bilemiyorum. Bu ayrılık ateşiyle ciğerim ne zamana kadar yansın!
2. Senin ayrılığın beni öldürdü, bunu herkes biliyor. Aşk ateşi cana düşünce gizli kalmaz, yanar.
Leylâ'nın yanağının sevdasından başka hâsılımız yoktur. Eyvah, Mecnun gibi yine deli oldum.
Fitneli elâ gözler uykudan uyandığında, o yay kaşlı Türk (güzel), gönlümüze yüzlerce ok atar.
Ey Şâh Şucâeddîn!..Ey Tebrizli Şemsülhak!.. Rahmetinden eğer bize bir katre (ihسان etsen) ne olur?

Sultan Veled
(1226-1312)

سلطان ولد

Mevlânâ'nın oğlu olan Sultan Veled mutasavvıf bir şairdir. Asıl adı Bahâeddin Muhammed Veled'dir. Şiirlerinde Veled mahlasını kullanmıştır. 1292 senesinde babasının makamına geçerek irşad faaliyetlerine başlamış, Anadolu'nun çeşitli şehirlerine halifeler göndermiştir. İlk Mevlevî dergâhı onun zamanında açılmış ve böylece Mevleviliğin yayılmasında büyük rol oynamıştır.

Sultan Veled'in Dîvân, İbtidâ-nâme, Rebâb-nâme, İntihâ-nâme, Maârif adlı eserleri vardır. Eserlerini Farsça kaleme almıştır. Bununla beraber bazı eserlerinde az da olsa Türkçe şiirler bulunmaktadır. Dîvân'ında Türkçe-Farsça mülemmâların yanı sıra 14 Türkçe gazel bulunmaktadır. Veled'in mesnevilerinden İbtidâ-nâme'de 76, Rebâbnâme'de 162 Türkçe beyit bulunmaktadır. Şairin bir diğer mesnevisi olan İntihâ-nâme'sinde ise Türkçe şiir yoktur.

1. Senün yüzün güneşdür yoksa aydur Cânum aldı gözün dakı ne eydür
2. Benüm iki gözüm bilgil cânumsın Beni cansuz koyasın sen bu keydür
3. Gözümden çıkma kim bu yer senündür Benüm gözüm sana yahşi sarâydur

4. Ne okdur bu ne okdur değdi senden Benüm boyum sünüydi şimdi yaydur
5. Temâşâ çün berü gel kim göresin Nite gözüm yaşı ırmak u çaydur
6. Senün boyun bu dağdan ağdı geçdi Cihân imdi yüzünden yaz u yaydur
7. Bugün aşkun odından ıssı aldık Bize kayu değül ger kar u kaydur
8. Bana her gice senden yüz bin assı Benüm her gün işüm senden kolaydur
9. Veled yohsuldı sensüz bu cihânda Seni buldı bu gezden beğ ü baydur

Tercümesi

ترجمتها

1. Senin yüzün güneş mi yoksa ay mıdır? Gözün canımı aldı, daha ne der.
2. Benim iki gözüm, bil ki canımsın. Beni cansız koyasın sen, bu doğru mudur?
3. Gözümden çıkma ki bu yer senindir. Benim gözüm sana güzel bir saraydır.
4. Ne oktur bu, ne oktur; değdi senden. Benim boyum mızraktı şimdi yaydır.
5. Seyretmek için beri gel ki göresin. Gözümün yaşı nasıl ırmaktır, çaydır.
6. Senin boyun bu dağı aştı, geçti. Dünya şimdi yüzünle bahardır, yazdır.
7. Bugün aşkın ateşiyle ısındık. İster tipi olsun, ister kar. Bize kaygı değıldir.
8. Bana her gece senden yüz bin yardım gelir. Benim her gün işim seninle kolaydır.
9. Veled yoksuldu sensiz bu dünyada. Seni buldu. Artık zengindir, beydir.

Yunus Emre
(1240-1320)

یونس امره

Türkçenin bir şiir dili olarak teşekkülünde ve gelişmesinde en önemli isimdir. Şiirlerinde Allah aşkı, varoluşun anlamı, insan, kâinat ve ölüm gibi konuları dile getirmiştir. Eserleri geniş halk kitleleri arasında sevilerek okunmuş, bazıları ezberlenmiş ve ilâhî olarak söylenmiştir. Dîvân'ı ve Risâletü'n-Nushiyye adlı mesnevisi vardır. Yunus Dîvânı, divan şiiri geleneğinde yer alan klâsik divandan farklıdır. Eser Anadolu sahasında bu adla anılan ilk Türkçe örnektir. Risâletü'n-Nushiyye adlı mesnevi ise tasavvuf esaslarını anlatan didaktik (öğretici) bir eserdir. 630 beyitten oluşmaktadır.

1. Gönlüm düşdi bir sevdâya gel gör beni 'ışk n'eyledi Başımı virdüm gavgâya gel gör beni 'ışk n'eyledi
2. Ben yürürem yana yana 'ışk boyadı beni kana Ne 'âkilem ne dîvâne gel gör beni 'ışk n'eyledi
3. Ben yürürem ilden ile dost soraram dilden dile Gurbetde hâlüm kim bile gel gör beni 'ışk n'eyledi
4. Benzüm sarı gözlerüm yaş bagrum pâre yüregüm baş Hâlüm bilen dertlü kardaş gel gör beni 'ışk n'eyledi
5. Gurbet ilinde yürürem dostı düşümde görürem Uyanup Mecnûn oluram gel gör beni 'ışk n'eyledi
6. Gâh tozaram yirler gibi gâh eserem yeller gibi Gâh çağlaram seller gibi gel gör beni 'ışk n'eyledi
7. Akar sulayın çağlaram dertlü cigerüm taglaram Şeyhüm anuban aglaram gel gör beni 'ışk n'eyledi
8. Yâ elüm al kaldur beni yâ asluna irdür beni Çok aglatdun güldür beni gel gör beni 'ışk n'eyledi
9. Ben Yûnus-ı bî-çâreyem başdan ayaga yareyem Dost ilinde âvâreyem gel gör beni 'ışk n'eyledi

Kaynak: المصدر

Üniversiteler için Eski Türk Edebiyatı Ders Kitabı / Mardin Arturklü
Üniversitesi Yayınları